

Loop en gang worden zowel voor één als voor meer zaken gebruikt.

Iets op zijn beloop laten. Het ongestadig beloop der wereld.

De loop der wereldse dingen. Feiten, die, omdat ze buiten de gewone loop der dingen schijnen te staan, iets wonderbaarlijks en onwaarschijnlijk hebben.

Dat is de gewone gang der zaken.

267. BEMIDDELAAR, SCHEIDSMAN, SCHEIDSRECHTER.

Persoon die een geschil beslecht.

Bemiddelaar is hij, die de partijen tot elkaar brengt, door ze tot wederzijdse toegeeflijkheid te bewegen.

De scheidsman verklaart wie gelijk en wie ongelijk heeft; hij moet oordelen naar billijkheid.

De scheidsrechter oordeelt volgens de regelen der wet.

Wie trad als bemiddelaar op tussen de oorlogvoerende partijen?

Laat uw vader scheidsman zijn.

Die zaak werd door scheidsrechters beslist.

268. BENEDEN, ONDER.

Ter aanduiding dat iets zich lager bevindt dan iets anders.

Beneden drukt een lagere ligging in het algemeen uit.

Onder drukt de betrekking uit van een voorwerp (persoon of zaak), dat — eigenlijk of figuurlijk — op een lagere plaats zich bevindt of beweegt, ten opzichte van een ander voorwerp, dat er boven geplaatst is.

De kelderkeuken ligt beneden de begane grond. Een gedeelte van dat land tigt beneden de zeespiegel.

De jongen zit onder de boom. De man loopt onder de poort.

269. BENEMEN, ONTNEMEN, ONTROVEN, ONTWELDIGEN, ONTFUTSELEN.

Iets aan iemands macht of bezit ontrukken.

Benemen wordt in N.-Nederland alleen nog gebruikt in bepaalde verbindingen; in Z.-Ned. wordt het nog wel eens vrij gebruikt.

Ontnemen en **ontroven** onderstellen meestal, dat het bezit op de ontnemer of rover overgaat, die het rechtmatig eigendom van anderen in zijn macht houdt.

Ontweldigen duidt aan, dat het op een ruwe wijze geschiedt, dat er geweld bij gepleegd wordt.

Ontfutselen is iemand iets afhandig maken door list, op sluwe, behendige wijze.

Die teleurstelling benam hem de moed. Uit wanhoop benam hij zich het leven. Maar ook die laatste hoop werd hem benomen. «Gij beneemt mij mijn appetijt!» bromde hij.

Iemand het leven ontnemen. Zoudt ge mij mijn mes willen ontnemen? riep de Fries, het heft met kracht omvattende.

Ik heb u de erfenis van uw oom ontroofd. De Nederlandse natie zou alle aanspraken op volksroem moeten vaarwel zeggen, wanneer zij duldde, dat de vreemdeling haar de lauwerkrans ontroofde, zo rechtmatig verworven. (KNOOP)

Gallus zond een bende uit om de barbaren te verjagen en hun de buit te ontweldigen. Het jaar 1591, dat de republiek in één veldtocht zag herwinnen wat haar een reeks van rampspoedige jaren langzamerhand ontweldigd had. (FRUIN)

Een parel is uw hand ontfutseld, een kleinood ontstolen. Iemand zijn beurs ontfutselen.

270. BENIEUWD, NIEUWSGIERIG, WEETGIERIG.

Begerig om iets te weten.

Benieuwd duidt op de begeerte naar bericht omtrent de afloop van een zaak die nog moet gebeuren of waarvan de afloop ons nog niet bekend is.

Nieuwsgierig is verlangend iets te zien of te horen dat eigenlijk niet voor ons is bestemd of dat geen belang voor ons heeft. Het heeft dus doorgaans een ongunstige betekenis.

Weetgierig heeft een gunstige betekenis en duidt op het verlangen naar nuttige kennis.

Ik ben benieuwd, of hij in die pogingen zal slagen. We zijn benieuwd of zij nog tijdig zijn kunnen vertrekken.

De oude dame, nieuwsgierig, belust op een beetje schandaal. (COUPERUS) Ik ben niet nieuwsgierig, maar ik weet toch gaarne veel.

Een weetgierige jongen kan soms moeilijke vragen stellen. Dat meisje toont zich zeer weetgierig en studeert ijverig.

271. BENIJDEN, MISGUNNEN.

Niet kunnen zien, dat een ander iets heeft.

Benijden is iets niet aan een ander gunnen, omdat men het zelf niet heeft. Soms heeft het zelfs elke ongunstige betekenis verloren en wordt het slechts gebruikt om iets des te sterker te prijzen.

Misgunnen drukt uit, dat men een ander het genot van iets wil ontzeggen, alleen omdat men hem niet gunt, ook al is men zelf in het genot er van. **Misgunnen** geschiedt dus enkel uit vijandschap en stelt minder het voorwerp dan wel de persoon op de voorgrond.

Vele vrienden benijdden hem dit succes. Ik benijd u dat werk niet! Beter benijd dan beschreid. Hoe benijd ik u dat grote vertrouwen en die wilskracht!

Waarom haar de rust van het graf misgund? Vele vijanden misgunden hem dit succes. Dat moet ge mij nu niet misgunnen.

272. BEOEFENEN, UITOEFENEN.

Beoefenen wordt vooral gezegd van het voor zichzelf behandelen van, het zich geregeld bezighouden met een vak van wetenschap of kunst.

Uitoefenen is wat ten voor- of nadele van de buitenwereld geschiedt. Het wordt ook altijd gezegd van een beroep, bedrijf of handwerk.

De geneeskunde **uitoefenen** is het behandelen van zieken; de geneeskunde **beoefenen** is deze maken tot voorwerp van studie.

De Arabische taal werd niet met dat oogmerk beoefend. Verlangt hij de wetenschap om haar zelve te beoefenen, niets zal het hem beletten.

Een bedrijf uitoefenen. Hij oefent het ambacht van smid uit.

273. BEPALEN, VASTSTELLEN.

Iets nauwkeurig aangeven, zodat men weet waar men zich aan houden kan.

Bepalen is nauwkeurig opgeven of aanwijzen; door waarneming en redenering vaststellen.

Vaststellen is zorgen dat iets vast staat, dat het zeker is en boven alle twijfel verheven.

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

